

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 17 czerwca 2019 roku, Sąd Rejonowy dla Łodzi – Widzewa w Łodzi w sprawie z powództwa A. C. przeciwko S. J. o zachówek oddalił powództwo i zasądził od powoda A. C. na rzecz pozwanej S. J. kwotę 3600 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł powód, zaskarżając go w całości. Zaskarżonemu orzeczeniu apelujący zarzucił:

naruszenie przepisów prawa procesowego, które miało istotny wpływ na wynik sprawy, tj.:

a) art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez ich niezastosowanie i niezasadne oddalenie wniosku powoda o umożliwienie zgłoszenia dalszych wniosków dowodowych podczas rozprawy dnia 9 maja 2019 r. a następnie - pomimo ich zgłoszenia - oddalenie wniosku o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego, gdy dowód ten dotyczył okoliczności mających istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy, a okoliczności sporne nie zostały dostatecznie wyjaśnione,

b) art. 328 § 2 k.p.c. poprzez zaniechanie odniesienia się do wszystkich dowodów przeprowadzonych w postępowaniu oraz zaniechanie uzasadnienia powodów ich nieuwzględnienia w przy wyrokowaniu,

c) art. 232 zd. 2 w zw. z art. 278 § 1 k.p.c. poprzez zaniechanie oceny przedstawionych dowodów co do wysokości należnego powodowi zachowku i podniesienie dopiero w uzasadnieniu wyroku, że jedynie opinia biegłego, może być wyłącznym dowodem na określenie wysokości schedy spadkowej, a co za tym idzie ustalenia wysokości należnego powodowi zachowku;

d) art. 278 § 1 k.p.c. poprzez zaniechanie dopuszczenia z urzędu dowodu z opinii biegłego w przypadku uznania przez Sąd, iż w sprawie występuje kwestia sporna wymagająca wiadomości specjalnych a dowody przedstawione przez stronę w toku postępowania nie są wystarczające do precyzyjnego określenia wysokości schedy spadkowej i w konsekwencji wysokości należnego zachowku,

e) art. 217 § 2 w zw. z art. 227 k.p.c. poprzez oddalenie wniosku powoda o udzielenie terminu na zgłoszenie wniosków dowodowych a tym samym uniemożliwienie powodowi podjęcia działań procesowych stanowiących odpowiedź na stanowisko procesowe pozwanego a w konsekwencji wykazanie zasadności roszczenia objętego pozwem.

I. naruszenie przepisów postępowania - art. 233 § 1 k.p.c. zobowiązującego Sąd do oceny materiału dowodowego w oparciu o jego wszechstronne rozważenie poprzez jego niewłaściwe zastosowanie tj. ocenę zebranego materiału dowodowego w sposób stojący w sprzeczności ze stanem faktycznym, z pominięciem istotnych dla sprawy okoliczności i zdarzeń poprzez:

a. błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, iż do masy spadkowej po zmarłym małżeństwie C. wchodzi działka znajdująca się terenie ROD (...) w Ł., podczas gdy w pozwie wyraźnie zostało wskazane, że powód domagał się zapłaty kwoty odpowiadającej nakładom poczynionym na tymże gruncie oraz wartości znajdujących się na nim naniesień,

błąd w ustaleniach faktycznych polegający na przyjęciu, że pozwana sfinansowała remont mieszkania spadkodawców jak również wyłożyła środki finansowe na wykup mieszkania przy ul. (...) z własnych zasobów, podczas gdy z zeznań świadków M. C. i H. C. oraz powodów wynikają okoliczności przeciwne a mianowicie, iż to spadkodawcy sfinansowali te wydatki,

nieznajdujące potwierdzenia w materiale dowodowym przyjęcie, że pozwana partycypowała w kosztach remontu mieszkania spadkodawców, podczas gdy z zeznań świadków M. C. i H. C. a także powoda wynikają okoliczności przeciwne oraz brak jest dowodów z dokumentów uzasadniających twierdzenia pozwanej.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty, apelujący domagał się uchylecia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej, ewentualnie o zmianę wyroku Sądu I instancji i orzeczenie zgodnie z żądaniem pozwu i zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa prawnego za obie instancje.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się bezzasadna.

Tytułem wstępu stwierdzić należy, że Sąd odwoławczy w całości podziela ustalenia faktyczne Sądu I instancji, przyjmując je za własne i czyniąc integralną częścią poniższych rozważań. W konsekwencji, Sąd II instancji nie widzi konieczności ich ponownego, szczegółowego przytaczania.

Zarzuty naruszenia art. 217 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. są niezasadne.

Prawo do powoływania twierdzeń faktycznych i dowodów, jako element prawa do wysłuchania, jest jednym z elementów konstytucyjnego prawa do sądu. Wyraża je w najpełniejszej postaci art. 217 § 1 k.p.c., według którego strona może przytaczać twierdzenia faktyczne i dowody co do zasady aż do zamknięcia rozprawy (art. 217 § 1 k.p.c.). Przepisy art. 207 § 6 k.p.c. i art. 217 § 2 k.p.c., ustanawiają natomiast - przez wprowadzenie nakazu pominięcia spóźnionych twierdzeń lub dowodów - dodatkowe ograniczenie czasowe w korzystaniu z tego prawa, które ma służyć zapewnieniu szybkości i sprawności postępowania, stanowiącej również wartość o randze konstytucyjnej. W powiązaniu z art. 6 § 2 k.p.c. ustawodawca oddziałuje w ten sposób na strony, aby twierdzenia faktyczne i dowody powoływały w sposób skoncentrowany, umożliwiając sądowi możliwie najwcześniejsze zapoznanie się z ogółem istotnego materiału procesowego, co pozwala zapewnić sprawny przebieg postępowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2018 r., I PK 182/17, LEX nr 2591542, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2019 r., II CSK 353/18, LEX nr 2727504).

W niniejszej sprawie powód od chwili doręczenia odpowiedzi na pozew miał wiedzę, iż wskazywana przez niego wysokość żądania jest kwestionowana przez stronę przeciwną, zatem ciąży na nim, zgodnie z art. 6 k.c. i art. 232 k.p.c., ciężar udowodnienia faktów, z których wywodzi skutki prawne. Rację ma skarżący, iż wobec zgłoszenia przez pozwaną wniosku o dopuszczenia dowodu z opinii biegłego, do chwili podtrzymywania tego wniosku powód nie był zobligowany do złożenia tożsamego wniosku. Jednakże w chwili cofnięcia wniosku dowodowego przez pozwaną przy jednoczesnym kwestionowaniu zasadności powództwa co do zasady jak i wysokości, ciężar dowodu obciążał w tym zakresie powoda. W tych okolicznościach powód winien był niezwłocznie złożyć wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego, by dowieść zasadność żądania co do wysokości. Tymczasem pełnomocnik powoda na rozprawie w dniu 9 maja 2019 r. zgłosił jedynie wniosek o udzielenie terminu na zgłoszenie wniosków dowodowych w związku z zeznaniami świadków złożonych na tym terminie rozprawy. Pełnomocnik powoda w żaden sposób nie zasugerował, że zechce w najbliższym terminie zgłosić wniosek o dopuszczenie dowodu z opinii biegłego. Jednocześnie należy wskazać, iż powód taki wniosek winien złożyć niezwłocznie po cofnięciu wniosku przez pozwaną, zatem na terminie rozprawy w dniu 9 maja 2019 r. Tym samym Sąd Rejonowy zasadnie uznał wniosek złożony dopiero w piśmie z dnia 30 maja 2019 r. za spóźniony, ale również niedopuszczalny z uwagi na sformułowaną w nim tezę dowodową – dopuszczenie dowodu z opinii biegłego rzeczoznawcy majątkowego na okoliczność ustalenia wartości nieruchomości wchodzących w skład spadku po J. C. i T. C. wskazanych w pozwie. Z pozwu wynika, że w skład spadku wchodzi lokal mieszkalny nr (...) położony w Ł. przy ul. (...) oraz działka z nasadzeniami i budynkiem mieszkalnym znajdująca się na terenie Rodzinnych (...) w Ł. przy ul. (...). O ile pierwsza nieruchomość, mimo, że nie opisana precyzyjnie w tezie dowodowej, jest identyfikowalna, to powód w żaden sposób nie wskazał w jakim zakresie ma być wyceniany drugi element tj. działka z nasadzeniami i budynkiem mieszkalnym. Nie sposób uznać, iż strona powodowa nie zgłosiła wniosku we właściwym

czasie nie ze swojej winy, bowiem mając na uwadze okres trwania postępowania i konsekwentne kwestionowanie wysokości roszczenia przez stronę przeciwną powód winien był liczyć się z koniecznością dopuszczenia dowodu i choć złożony przez pozwaną wniosek w tym zakresie zwalniał go z tej powinności, w chwili jego wycofania powód winien był niezwłocznie taki wniosek złożyć i nic nie stało na przeszkodzie, by wniosek ten został zgłoszony na rozprawie w dniu 9 maja 2019 r. Ponadto uwzględnienie wniosku złożonego dopiero po upływie 3 tygodni od dowiedzenia się przez powoda o okolicznościach uzasadniających złożenie takiego wniosku spowodowałyby zwłokę w rozpoznaniu sprawy. Sąd Okręgowy nie dostrzegł również żadnych szczególnych okoliczności przemawiających za uwzględnieniem złożonego wniosku.

Sąd odwoławczy nie podziela twierdzeń apelującego, iż Sąd I instancji dopuścił się naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. W ocenie Sądu stan faktyczny zawarty w uzasadnieniu wyroku jest pełny, spójny i jasny. Sąd Rejonowy oparł swoje ustalenia o przedstawione przez strony dowody, opisując stan faktyczny w sposób logiczny i spójny. Sąd nie wskazał dowodów, którym odmówił wiarygodności, jednak nie wykazano, by jakiegokolwiek dowody zostały przez Sąd pominięte lub uznane za niewiarygodne. W ocenie Sądu odwoławczego Sąd Rejonowy pochylił się nad całokształtem sprawy oceniając żądanie co do jego zasadność, jak i wysokość na podstawie przedstawionego materiału dowodowego, a przedstawione w uzasadnieniu rozważanie dotyczące podstawy prawnej orzekania w pełni oddają motywy, jakimi kierował się Sąd uznając powództwo za nieudowodnione co do wysokości. Tym samym uzasadnienie wyroku Sądu I instancji czyni zadość wymogom stawianym w art. 328 § 2 k.p.c.

Wbrew twierdzeniom powoda zarzuty naruszenia art. 232 zd. 2 w zw. z art. 278 § 1 k.p.c oraz art. 278 § 1 k.p.c. są nietrafne.

W pierwszej kolejności należy wskazać, iż powód nie przedstawił żadnych dowodów, które pozwalałyby na określenie wysokości zachowku bez konieczności zasięgnięcia opinii biegłego. Twierdzenia powoda co do wysokości przysługującego mu zachowku w tym zakresie są gołosłowne, a przedstawione dokumenty nie pozwalają na zweryfikowanie prawidłowości wyliczeń zachowku dokonanych przez pozwanego.

Zagadnienie dopuszczenia przez Sąd z urzędu dowodu niewskazanego przez stronę było wielokrotnie przedmiotem rozważań Sadu Najwyższego. W postanowieniu z dnia 26 marca 2018 r. (I CSK 699/17, Legalis nr 1770193) Sąd Najwyższy wyraził pogląd, który to pogląd Sąd Odwoławczy podziela, iż przepis art. 232 zd. 2 k.p.c. stanowi wyjątek od zasady kontradyktoryjności, a więc dopuszczenie przez sąd dowodu z urzędu może nastąpić jedynie wtedy, gdy nie ma innej możliwości doprowadzenia do właściwego rozstrzygnięcia sprawy. Jest to prawo sądu, a nie obowiązek i skorzystanie z tego uprawnienia uzależnione jest od oceny sytuacji procesowej danej sprawy, natomiast nie może być wynikiem nieskorzystania ze środków procesowych przez stronę, zwłaszcza gdy o konieczności udowodnienia swoich twierdzeń została pouczona, a także nie istniały żadne obiektywne przyczyny, które uniemożliwiły stronie zgłoszenie stosownego środka dowodowego. Artykuł 232 zd. 2 k.p.c. nie może być interpretowany w oderwaniu od zdania pierwszego tego przepisu. Przeprowadzenie dowodu przez sąd z urzędu z reguły jest korzystne dla jednej ze stron, co może prowadzić do naruszenia zasady równości, a przede wszystkim do podważenia zaufania do sądu. Dopuszczenie z urzędu dowodu niewskazanego przez stronę jest obowiązkiem sądu, jeżeli wymaga tego interes publiczny. W innym postanowieniu z dnia 29 maja 2019 r. (II CZ 39/19, Legalis nr 1973293) Sąd Najwyższy podkreślił, że Sąd podejmuje z urzędu inicjatywę dowodową jedynie w sytuacjach szczególnych - np. gdy strony zmierzają do obejścia prawa, w wypadku procesów fikcyjnych oraz w razie rażącej nieporadności strony działającej bez profesjonalnego pełnomocnika, która nie jest w stanie przedstawić środków dowodowych w celu uzasadnienia swoich twierdzeń. Dodać należy, że ten ostatni przypadek zachodzi tylko wtedy, gdy strona, mimo niezbędnych pouczeń uzyskanych na podstawie art. 5 k.p.c., nie jest w stanie przedstawić środków dowodowych w celu uzasadnienia swoich twierdzeń. Działanie sądu z urzędu jest też dopuszczalne w celu uzupełnienia lub powtórzenia dowodów i pogłębienia dokonanych ustaleń i oceny materiału dowodowego. Jednocześnie należy podkreślić, iż jeżeli strona jest reprezentowana przez adwokata lub radcę prawnego, inicjatywa dowodowa sądu powinna być ograniczona do przypadków zupełnie wyjątkowych albo wręcz całkowicie wykluczona (tak: Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 grudnia 2019 r., II CSK 518/18, Legalis nr 2281067).

W niniejszej sprawie powód był od początku reprezentowany przez profesjonalnego pełnomocnika w osobie radcy prawnego, zatem zgodnie z przytoczonym wyżej stanowiskiem inicjatywa dowodowa Sądu winna ograniczyć się do przypadków zupełnie wyjątkowych, które w ocenie Sądu Odwoławczego nie miały miejsca w rozpoznawanej sprawie. Pełnomocnik powoda miał świadomość, iż wysunięte roszczenie jest konsekwentnie kwestionowane przez pozwanego, a określenie wartości nieruchomości oraz ruchomości posadowionych na gruntach wskazanych w pozwie wymaga wiadomości specjalnych. Ponadto powód nie przedstawił żadnych obiektywnych dowodów, które pozwoliłyby na zweryfikowanie wysokości żądania, zatem sięgnięcie po dowód z opinii biegłego w przypadku kwestionowania żądań powoda przez stronę przeciwną było uzasadnione, a wręcz niezbędne celem udowodnienia wysokości roszczenia. W ocenie Sądu Odwoławczego pełnomocnik powoda próbuje obarczyć Sąd I instancji winą za nieskorzystanie przez niego z przysługującej powodowi inicjatywy dowodowej i w ten sposób uniknąć wynikających z tego negatywnych konsekwencji. Należy mieć na względzie, że ryzyko nieskorzystania przez stronę z przysługującej jej inicjatywy dowodowej lub nieuwzględnienia w postępowaniu sądowym wniosku dowodowego strony, która wykazuje daleko idącą opieszałość w przedstawieniu istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy faktów i dowodów, obciąża ją samą. Unormowanie powyższe ma zapobiegać działaniu stron procesowych na zwłokę.

W postępowaniu cywilnym wbrew zapatrywaniom skarżącego nigdy nie występuje stan niemożności rozstrzygnięcia sprawy, któremu rzekomo miałyby przeciwdziałać prowadzenie postępowania dowodowego z urzędu. Dzięki normie wynikającej z art. 6 k.c. rozstrzygnięta może być każda sprawa, bez względu na zakres zgłoszonych wniosków dowodowych, gdyż w razie uznania, że strona obciążona ciężarem dowodu danego faktu nie udowodniła okoliczności, z których wywodziła dla siebie skutki prawne, sąd rozstrzyga na niekorzyść tej strony, np. przez oddalenie powództwa, jeśli ciężar dowodu faktu spoczywał na powodzie, co miało miejsce w niniejszej sprawie.

Na marginesie należy nadmienić, że wobec wyjątkowego charakteru art. 232 zdanie drugie k.p.c., w razie gdy sąd z prawa wynikającego z tego przepisu nie skorzysta, strona nie może konstruować uzasadnionego zarzutu apelacyjnego, a zwłaszcza kasacyjnego. Należy przyjąć, że sąd może dopuścić dowód z urzędu wyjątkowo, gdy zachodzi potrzeba ochrony szczególnego interesu publicznego, np. w sprawach o prawa niemajątkowe, z zakresu prawa rodzinnego, o roszczenia alimentacyjne lub w sprawach, w których istnieje uzasadnione podejrzenie fikcyjności procesu bądź próba obejścia prawa przez strony (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 22 czerwca 2018 r., II CSK 108/18, Legalis nr 1793614).

Zawarty w apelacji zarzut naruszenia przez Sąd I instancji art. 233 § 1 k.p.c., uznać należy za chybiony.

W myśl przywołanego artykułu, sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Ocena dowodów, o której mowa w art. 233 § 1 k.p.c., polega na ich zbadaniu i podjęciu decyzji, czy została wykazana prawdziwość faktów, z których strony wywodzą skutki prawne. Celem sądu jest tu dokonanie określonych ustaleń faktycznych, pozytywnych bądź negatywnych i ostateczne ustalenie stanu faktycznego, stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia. Ocena wiarygodności mocy dowodów, przeprowadzonych w danej sprawie, wyraża istotę sądenia w części obejmującej ustalenie faktów, albowiem obejmuje rozstrzygnięcie o przeciwnych twierdzeniach stron na podstawie własnego przekonania sędziego, powziętego w wyniku bezpośredniego zetknięcia ze świadkami, stronami, dokumentami i innymi środkami dowodowymi. Powinna ona odpowiadać regułom logicznego rozumowania oraz uwzględniać zasady doświadczenia życiowego, wyznaczające granice dopuszczalnych wniosków i stopień prawdopodobieństwa ich występowania w danej sytuacji.

Jeżeli z określonego materiału dowodowego sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to dokonana przezeń ocena nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów i musi się ostać, choćby w równym stopniu, na podstawie tego samego materiału dowodowego, dało się wysnuć wnioski odmienne. Tylko w przypadku, gdy brak jest logiki w wiązaniu wniosków z zebranymi dowodami lub gdy wnioskowanie sądu wykracza poza schematy logiki formalnej albo, wbrew zasadom doświadczenia życiowego, nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo – skutkowych, to przeprowadzona przez sąd ocena dowodów może być skutecznie podważona

(tak: Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 27 września 2002 r., II CKN 817/00, L., który to pogląd Sąd Okręgowy w pełni podziela).

Zarzut obraży przepisu art. 233 § 1 k.p.c. nie może również polegać jedynie na zaprezentowaniu własnych, korzystnych dla skarżącego ustaleń stanu faktycznego, dokonanych na podstawie własnej, korzystnej dlań oceny materiału dowodowego, jak również na tym, że określony dowód został oceniony niezgodnie z intencją skarżącego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2002 r., II CKN 572/99, LEX nr 53136 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 września 2002 r., II CKN 817/00, LEX nr 56906, jak również wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 9 kwietnia 2008 r., sygn. akt I ACa 205/08, L.).

W kontekście powyższych uwag stwierdzić należy, że wbrew przekonaniu apelującego, w okolicznościach rozpoznawanej sprawy Sąd Rejonowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych w oparciu o cały zgromadzony materiał dowodowy i nie naruszył przy tym dyspozycji art. 233 § 1 k.p.c. Przeprowadzona przez ów Sąd ocena tegoż materiału jest w całości logiczna i zgodna z zasadami doświadczenia życiowego. Wbrew zapatrywaniom apelującego, Sąd Rejonowy nie przyjął, że do masy spadkowej po zmarłym małżeństwie C. wchodzi działka znajdująca się na terenie ROD (...) w Ł.. Sąd I instancji ustalił, że działka ta nie wchodzi w skład masy spadkowej, czemu dał wyraz w treści uzasadnienia, wskazując, że „Sad nie znalazł podstaw do uznania, iż w skład masy spadkowej po zmarłym małżeństwie C. wchodzi działka nr (...) znajdująca się ba terenie Rodziny (...), przy ul. (...)” (strona 7 uzasadnienia wyroku).

Natomiast zarzut naruszenia dyspozycji art. 233 k.p.c. poprzez przyjęcie przez Sąd Rejonowy, że pozwana sfinansowała remont mieszkania spadkodawców i wyłożyła środki finansowe na wykup mieszkania przy ul. (...) z własnych zasobów stanowi niczym nieopartą polemikę z prawidłowo poczynionymi ustaleniami faktycznymi. Apelujący wskazał, że powyższe nie wynika z zeznań świadków M. C. i H. C. oraz powodów, jednak zdaje się nie zauważać, że fakt ten został potwierdzony zeznaniami świadków A. P., G. D., G. S. i H. J.. Powód ingeruje zatem w sposób oceny przedstawionych przed Sądem dowodów oraz dokonanych na ich podstawie ustaleń faktycznych i próbuje zaprezentować własne, korzystne dla niego ustalenia stanu faktycznego, dokonane na podstawie własnej, korzystnej dlań oceny materiału dowodowego. Z tych względów podniesiony zarzut nie zasługuje na uwzględnienie.

Podsumowując powyższy wywód stwierdzić należy, iż wywiedziona przez pozwanego apelacja nie zawierała zarzutów, mogących podważyć rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego, w związku z czym, jako bezzasadna, podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Odnośnie kosztów postępowania apelacyjnego zastosowanie znalazła reguła odpowiedzialności za wynik postępowania w danej instancji, statutowana przez art. 98 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Sąd zasądził od powoda na rzecz pozwanego zwrot kosztów postępowania apelacyjnego w wysokości 1.800 zł, na które złożyło się wynagrodzenie pełnomocnika w osobie adwokata ustalone w stosunku do wartości przedmiotu zaskarżenia na podstawie § 2 pkt 5 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1800 z późn. zm.).